

ПЕРСПЕКТИВИ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ

Протягом останнього десятиріччя орієнтири державної інноваційної політики визначено. Перший з них — високі технології. Саме вони здатні стати локомотивом нашої економіки, швидко створити високооплачувані робочі місця, забезпечити високі соціальні стандарти. Нам є що запропонувати світові в аерокосмічних, комунікаційних, енергетичних сферах. завдання — дати поштовх інноваціям, створити максимальний інвестиційний комфорт для всіх галузей.

Дослідженню шляхів і проблем інноваційного розвитку економіки присвячені наукові праці українських учених, таких як О.Амоша, Ю.Бажал, В.Геєць, М.Долішній, Ю.Макогон, В.Мапіцький, В.Соловйов, Л.Федулова та інші. Серед головних методів реалізації інноваційного розвитку ними відзначені [1-4]:

- державна підтримка організацій різних форм власності (у період освоєння ними інновацій) за рахунок введення визначених податкових пільг, державних гарантій і кредитів;
- стимулювання інвесторів, що вкладають кошти в наукоємне, високотехнологічне виробництво;
- розвиток інфраструктури інноваційного процесу, включаючи систему інформаційного забезпечення, фінансово-економічну систему, виробничо-технологічну підтримку, систему сертифікації та просування інновацій;
- формування інституціональних і законодавчих умов для позитивних змін у інноваційній сфері.

З останніх публікацій відзначимо аналіз проблем та деяких шляхів інноваційного розвитку, висловлену необхідність введення об'єктивного аналізу ефективності інноваційної діяльності та контролю витрачених на неї коштів у практику та механізмів розвитку високотехнологічних виробництв та високих технологій.

Мета виконаного дослідження — вдосконалення методології інноваційної активності національної економіки, аналіз інноваційної активності промислових підприємств в Україні з використанням чинних показників та індикаторів та визначення завдань державної підтримки інноваційної активності для запровадження в сучасних умовах.

Розглянемо результати за окремими напрямками:

а) вдосконалення методології інноваційної активності економіки

Інноваційна активність національної економіки визначається результатами діяльності інноваційно-активних підприємств у промисловості, сфері послуг, сільському господарстві та інших галузях господарювання. Нині в українській статистиці є інформація тільки про результати аналізу інноваційної активності підприємств у промисловості.

Відзначимо, що головну роль у підвищенні інноваційної активності підприємств відіграють вибір і реалізація відповідної стратегії інноваційного розвитку підприємства, ступінь забезпеченості підприємства тими чи іншими ресурсами в інноваційній сфері та якістю інноваційного менеджменту на самих підприємствах. Рівень інноваційної активності економіки країни обумовлений кількістю та питомою вагою інноваційно-активних підприємств, а також їхнім внеском у розвиток національної економіки, що безпосередньо пов'язані з ефективністю державної інноваційної політики і розвитком інноваційної інфраструктури в країні.

Як приклад країн, що демонструють високі темпи зростання інноваційної активності економіки, наведемо Ізраїль (населення 6,6 млн. чол.) та Ірландію (3,9 млн. чол.). Високі досягнення економіки Ірландії, про що свідчать обсяг експорту високотехнологічної продукції та висока частка високотехнологічної продукції в загальному обсязі експорту (41%), багато чим зумовлені стратегією країни у сфері виробництва інформаційних технологій.

б) показники інноваційно активних промислових підприємств України

В Україні за офіційною статистикою фіксується зростання національного виробництва.

Вважаємо, що в пожевлення економіки і збільшення ВВП значну частку внесли результати дії Законів України. До ухвалення законів для більшості підприємств типовими були низька або від'ємна рентабельність, низький рівень обігових коштів, відсутність замовлень та можливостей отримати кредити комерційних банків внаслідок низької ліквідності активів підприємств. Суттєву роль почав відігравати Закон України «Про спеціальний режим інвестиційної й інноваційної діяльності технологічних парків», що передбачає надання технопаркам суттєвих пільг з оподаткування інвестиційної та інноваційної діяльності.

Протягом 2008-2010 років збільшилися кількість і питома вага підприємств, що експортують свою інноваційну продукцію — майже на 9% від загальної кількості інноваційно активних підприємств. Це досягнення пов'язується з такими факторами, як поліпшення менеджменту, підвищення конкурентоспроможності та розширення асортименту продукції, що дозволило знайти споживачів на міжнародних ринках.

З метою одержання більш глибокої інформації про масштаби діяльності інноваційно активних підприємств з виготовлення та реалізації інноваційної продукції в національній економіці та оцінки ефективності витрат підприємств на інноваційну діяльність пропонуємо додаткові дві групи індикаторів.

До першої групи належать питома вага обсягу відвантаженої інноваційної продукції в загальному обсязі реалізованої промислової продукції, питома вага обсягу відвантаженої інноваційної продукції за межі України в загальному обсязі реалізованої промислової продукції, в загальному обсязі відвантаженої промислової продукції та в загальному обсязі експорту товарів. Аналіз їх показує, що збільшення обсягів відвантаженої інноваційної продукції у 2010 році, в тому числі за межі України, призвело до збільшення визначених індикаторів у 2010 році щодо 2009 року.

До другої групи належать питома вага витрат підприємств на інноваційну діяльність в загальному обсязі реалізованої промислової продукції, в загальному обсязі відвантаженої промислової продукції та в загальному обсязі відвантаженої інноваційної продукції, а також коефіцієнт використання витрат на інноваційну діяльність, що визначається як співвідношення обсягу відвантаженої інноваційної продукції і витрат на інноваційну діяльність показує, на скільки гривень відвантажуються інноваційної продукції при витратах в одну гривню.

Для оцінки ефективності результатів інноваційної активності підприємств найважливіше значення має і коефіцієнт використання витрат підприємств на інноваційну діяльність, що визначається як співвідношення вартості обсягів відвантаженої інноваційної продукції і загальних обсягів витрат на інноваційну діяльність. Цей коефіцієнт показує, скільки гривень відвантаженої інноваційної продукції припадає на гривню витрат на інноваційну діяльність.

Загальний аналіз свідчить, що при успіхах економіки в досягненні макроекономічної стабілізації та зростанні промислового виробництва, в країні не були використані в повному обсязі наявні можливості щодо концентрації на загальнодержавному рівні науково-технічних, фінансових та інших ресурсів для досягнення змін у структурі економіки за рахунок суттєвого збільшення виробництва технологічних інновацій та поліпшення якості економічного зростання. Цей висновок підтверджується також скромними показниками України ВВП на душу населення.

Для реалізації задач інноваційного розвитку мають бути створені довгострокові механізми, що сприяли б значному підвищенню кількості та питомої ваги інноваційно активних підприємств у нашій країні в найближчі 6-3 років до 25-30%.

Це відповідає дійсному рівню таких країн, як Португалія та Греція, і доведення цього показника в подальшому до 60-70%, що є типовим явищем для передових держав Європейського Союзу.

в) завдання державної підтримки інноваційної активності економіки

Сьогодні для вирішення завдань уряду з поліпшення соціально-економічного становища в країні найбільш перспективним бачиться інноваційний розвиток економіки. Значний оптимізм щодо вибору саме такого напрямку економічного зростання створює Постанова КМ України, у якій затверджено розгорнутий план заходів для виконання Програми заходів впровадження інноваційної моделі, структурної перебудови національної економіки.

До позитивних результатів повинні призвести й здійснення кроків, спрямованих на послідовне інституціональне забезпечення інноваційного шляху розвитку економіки.

З огляду на те, що інноваційна ідея з самого початку націлена на комерційний результат, а доведення інновацій до робочої стадії вимагає солідних вкладень капіталу і пов'язане зі значними ризиками, має використовуватися широкий набір прямих і непрямих методів державної підтримки інноваційної активності підприємств і бізнесу відповідно до світової практики. Непряме стимулювання, що ґрунтується на наданні різних видів податкових пільг, вимагає значно менших бюджетних витрат і дозволяє охопити набагато більшу кількість інноваційних суб'єктів. Серед них найбільш ефективними є:

- надання податкових пільг з операцій, що пов'язані з оборотом науково-технічної продукції;
- протягом декількох років звільнення від податків на прибуток, отриманий від реалізації інноваційних проектів;
- надання дослідницького та інвестиційного податкового кредиту, тобто відстрочка податкових платежів у частині витрат із прибутку на інноваційні цілі;
- зменшення оподаткованого прибутку на суму вартості приладів і устаткування, переданих ВНЗ, науково-дослідним та іншим інноваційно активним підприємствам;
- пільгове оподаткування прибутку, отриманого в результаті використання патентів, ліцензій, ноу-хау та інших нематеріальних активів, що входять до складу інтелектуальної власності;
- зарахування частини прибутку інноваційно активних підприємств на спеціальні рахунки з наступним пільговим оподаткуванням у випадку використання на інноваційні цілі;
- зменшення податку на приріст інноваційних витрат тощо.

Має виконуватися також комплексна робота з розширення використання програмно-цілевих методів управління соціально-економічним розвитком; з удосконалення і поповнення законодавчої бази із необхідним акцентом на стимулюванні інновацій, особливо у високотехнологічному та наукоємному виробництві та підвищенні конкурентоспроможності економіки; з підвищення загальної кількості та ефективності науково-виробничій діяльності малих та середніх інноваційних фірм; значного оновлення технологій. Ці заходи дозволять підвищити інноваційну активність національної економіки.

1. Розроблено напрями вдосконалення методології інноваційної активності економіки, що включають спостереження за інноваційно активними підприємствами в різних галузях господарювання, вивчення подачі окремих статистичних матеріалів, що стосуються інноваційної діяльності підприємств, організацію державного спостереження за інноваційною діяльністю підприємств у сфері послуг, введення додаткових індикаторів результативності інноваційної діяльності в економіці.

2. Розглянуто інноваційну активність промислових підприємств і їхній внесок в національну економіку. Показано, що при загальних успіхах у досягненні макроекономічної стабілізації і зростання ВВП змін за рахунок суттєвого збільшення виробництва технологічних інновацій та поліпшення якості економічного зростання у структурі економіки не досягнуто. Це свідчить про недоліки в реалізації державної інноваційної політики і розвитку інноваційної інфраструктури в країні. Для підвищення об'єктивності оцінки інноваційної активності національної економіки запропоновано інформативні індикатори і проведено аналіз динаміки їх змін.

3. Показано, що для реалізації державної політики щодо поліпшення соціально-економічного стану в країні на основі інноваційної моделі розвитку економіки повинні широко використовуватися довгострокові механізми та інструменти державної підтримки, які б стимулювали підвищення інноваційної активності економіки.

1. Інноваційний розвиток економіки: модель, система управління, державна політика./За ред. д-ра економ. наук, проф. Л.І.Федулової. — К.:Основа. 2005. — 552 с.
2. Амоша О. Інноваційний шлях розвитку України: проблеми та рішення // Економіст. — 2005. — №6. — С. 28-32.
3. Денисюк В.А. Провідна та організаційна роль влади в інноваційному розвитку// Інтелектуальна власність. — 2004. — №9. — С 7-12; №11— С. 3-13.
4. Долішній М.І. Проблеми та перспективи забезпечення інноваційного розвитку національної економіки та її регіонів // Вісник Львівської комерційної академії. — Серія економічна. 18. Частина I. — Львів: Видавництво Львівської комерційної академії, 2005. — С. 3-6.
5. Денисюк А. Високі технології та високонаукоємні галузі — ключові напрями в інноваційному розвитку// Економіст. — 2009. — №5. — С. 76-81.
6. Наука та інноваційна діяльність в Україні. Стат. зб./Держкомстат. — К. 2009.— С. 360.
7. Рижкова Ю.О. Інноваційна діяльність а українській економіці //Статистика України. —2009. —№1. — С. 24-28